

FRAGMENTA IOANNEA

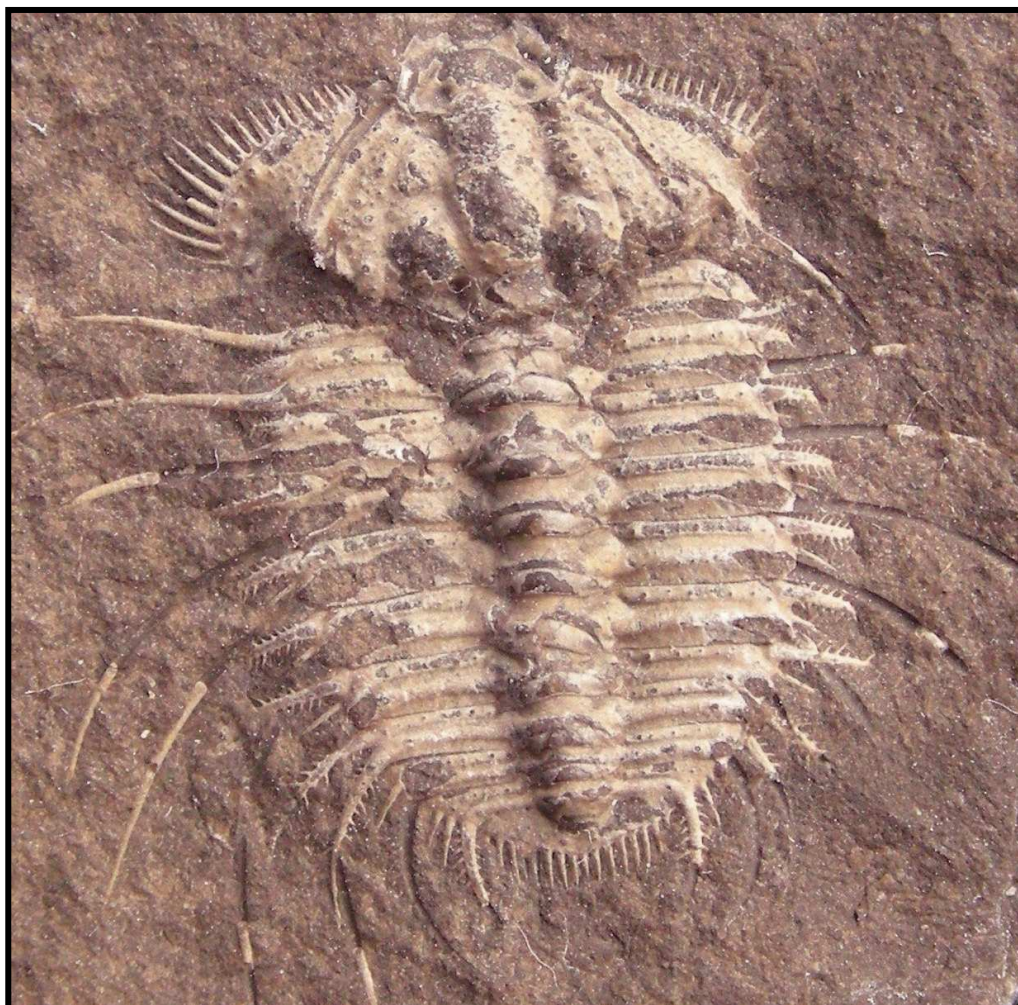
GEOLOGICA

Geologický vývoj a významné lokality zkamenělin v okolí Loděnic

**Geological settings and important fossil sites in the vicinity of
Loděnice**

Štěpán Rak

**Muzeum Českého krasu
Husovo náměstí 88, Beroun, 26601
Czech Republic**

Obr. 1. *Miraspis mira* – úplný exoskeleton typického trilobita z Loděnic – Barrandových jam.

Fig. 1. *Miraspis mira* – complete exoskeleton of typical trilobite taxon from Loděnice Barrande's pits.

Rak Š. (2012/2013): Geologický vývoj a významné lokality zkamenělin v okolí Loděnic. - Fragn. Ioann. Collecta 17 : 5-11.

Geologický vývoj a stavba Loděnic a okolí jsou velmi významné a v okolí obce se vyskytuje celá řada evropsky významných geologických fenoménů. Výzkum této oblasti je neodmyslitelně spjat s osobností Joachima Barranda, který z okolí Loděnic, Bubovic či Sedlece popsal desítky zkamenělin z mnohdy dnes již neexistujících lokalit.

Rak Š. (2012/2013): Geological settings and important fossil sites in the vicinity of Loděnice. - Fragn. Ioann. Collecta 17 : 5-11.

Geological development of the Loděnice vicinity is very famous and well-known from a geological point of view. This area was studied by many important scientist like Joachim Barrande, who described many fossil remains from Loděnice, Bubovice as well as from Sedlec.

ÚVOD

Obec Loděnice ve Středočeském kraji se nachází na trati Praha – Plzeň a svým geologickým a paleontologickým významem dávno překročila význam České republiky. Zdejší naleziště zkamenělin čím dál častěji navštěvují zahraniční odborníci a publikují vědecké práce. Významnou a dnes obnovenou dominantou obce je zdejší zámek, ležící na západním cípu obce pod vinicí. Tuto rozsáhlou novorenesanční vilu si v roce 1873 nechaly vystavět pražský hoteliér Antonín Cívka. Na nedalekém svahu pěstoval vinou révu a vile se začalo říkat nejprve "letohrádek rodiny Cívkovi", později pak "Zámek Vinice". Rozsáhlé sklepy byly určeny k uskladnění vína. Nyní je citlivě opraven a slouží pravoslavné církvi. Loděnice jsou také celosvětově známé díky gramofonovým závodům a výrobě dnes již jen okrajově využívaným dlouhohrajícím deskám – LP. Severně od Loděnic leží obec Chrustenice, významná svou unikátní technickou památkou - dolem na železnou rudu z let 1861 – 1965. Důl dosahoval se svými 84 patry do hloubky 426 m, jeho dno bylo tedy 120 m pod hladinou moře. Ve zpřístupněných částech uvidíte fotografie z dob provozu dolu, hornické zařízení a nářadí, svezete se důlním vláčkem a uvidíte i různé druhy rud. Během provozu dolu zde bylo vytěženo téměř 8 milionů tun rudy.

Samotná obec Loděnice je významná také svým železničním nádražím, kde byl natočen oskarový snímek Ostře sledované vlaky (1966), budova a přilehlá stavení jsou v téměř nezměněné podobě dodnes. Významnou průmyslovou dominantou obce je nedaleká vápenka. První dohledatelné záznamy o těžbě vápence v lomech na Branžovech a jeho pálení sahá do 18. století. Podle historických záznamů stávaly tehdy pece dokonce v místech dnešní loděnické vápenky. Rozmach v tomto oboru zaznamenaly Loděnice zejména díky rodině Antonína Cívky, který díky svým podnikatelským aktivitám pomohl k rozmachu vápenických pecí i celé obce, v čemž jeho potomci úspěšně pokračovali. V roce 1898 koupil baron Jindřich von Cívka tři lomy nad Loděnicí a pozemek „V báních“, na němž postavil novou kruhovou pec a budovy pro byty a kanceláře. Tím započala moderní průmyslová výroba vápna v Loděnicích. V roce 1907 dokonce nechal spojit vápenku s lomy lanovou dráhou pro usnadnění dopravy vápence, postavil také průmyslovou železniční vlečku od nádraží k vápence.

Geologická minulost a význam obce Loděnice

Výzkum klasické oblasti v okolí obce Loděnice je úzce spjat s výzkumem paleontologických lokalit a s osobností Joachima Barranda (1799 – 1883), který se výzkumu zdejších paleontologických fenoménů věnoval. Mezi významné sedimenty zde patří četné vápence a především pak šedavé vápnité břidlice hojně zastoupené např. vpravo od silnice nad Loděnicemi v borovém lesíku. Neoddělitelnou součástí zdejších sedimentů jsou také bazaltové výlevy spojené s tufy a tufity (sopečné produkty popelového a prachového typu), které jsou součástí, podobně jako u Svatého Jana pod Skalou, rozsáhlého tzv. *Svatojánského vulkanického centra*, tedy komplexu sopek a sopečných útvarů, které zde ve třetí periodě starších prvohor – v siluru – opakovaně produkovaly vulkanické horniny.

Zářez silnice z Loděnic do Bubovic z roku 1939 je jedním z prvních podrobně stratigraficky a paleontologicky zhodnocených důležitých geologických profilů vulkanickým vývojem siluru v severní části pražské pánve. Instruktivně odkryté vrstevní sledy můžeme dobře sledovat po levé straně silnice od odbočky k Bubovicím nad vápenkou.

PP Barrandovy jámy - Černidla

Jako tzv. „Barrandovy jámy“ jsou nazývány staré haldy a vykopané sondy v borovém lese nad silnicí za odbočkou směrem k Bubovicím, pod vrcholem svahu v levé straně od silnice. Tato oblast je také známa pod názvem „Černidla“ a byla vyhlášena Přírodní památkou v roce 1970. Pokud nebudeme narušovat vrstvy v profilu, v sutí je sběr dovolen.

V severozápadní části území jsou zachovány dvě řady starých sběratelských jam ve kterých Joachim Barrande a jeho následovníci získávali téměř po dvě století zkameněliny ze silurských břidlic a vápenců. Profil a sběratelské jámy jsou mezinárodně významným typickým naleziště řady druhů zkamenělin, především mnoha druhů trilobitů (viz turistická informační tabule u silnice).

PP Špičatý vrch

Na Špičatém vrchu vychází, nebo je mělce zakryt souvislý profil silurským *liteňským souvrstvím* (wenlock) a nejspodnější částí *kopaninského souvrství* (ludlow). Od jihozápadu k severovýchodu probíhá sledem vápnitých břidlic, bazaltových žil a vápenců významný směrný tektonický zlom, označovaný jako tachlovický.

Tachlovický přesmyk vznikl během variského vrásnění zhruba v místě hlubinného zlomu, který byl činný v době usazování silurských hornin. Podél tohoto zlomu došlo ke vzniku několika vulkanických center v pražské pánvi (*novoveského, řeporyjského a svatojánského*) a v nich k výstupu bazaltových láv k povrchu. Podle dvou ploch tohoto zlomu jsou dnes přes sebe nasunuty a silně sblíženy zhruba stejně staré vrstvy hornin usazené v různých hloubkách pánve. „*Aulacopleurové*“ (dříve „*Arethusinové*“) břidlice (svrchní wenlock), nazývané podle velmi hojných, často úplných nálezů trilobita *Aulacopleura konincki*, vycházejí v sz. části PP v zářezu silnice a ve starých sběratelských jamách, které se táhnou od severozápadního okraje lesa v pruhu k jihozápadu až na svah pod silnicí.

Tyto břidlice jsou nasunuty podél tachlovického přesmyku na mladší silurské vápence (ludlow), kdysi vycházející v místě dnešní silnice. V zatáčce na západním okraji PP jsou na „*Aulacopleurové*“ břidlice nasunuty na o něco starší a mělkovodnější wenlocké bazaltové tufy, tufitické břidlice a vápence. Vápence se označují jako „*Miraspisové*“, podle hojných, vzácně i úplných, nálezů trilobita *Miraspis mira*. Ve spodní části těchto vápenců je zářezem silnice odkryta stará sběratelská jáma.

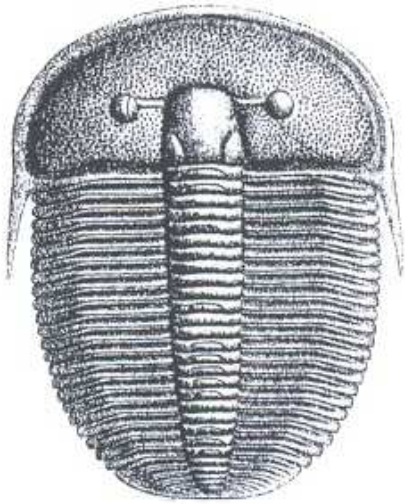
Nejlépe jsou pak tyto jámy zachovány mimo PP na zalesněném svahu pod zatáčkou silnice. V nadloží „*miraspisových*“ vápenců vycházejí v normálním vrstevním sledu břidlice a vápence s trilobitem *Aulacopleura konincki*, ale usazené v ještě mělčích částech pánve na svahu Svatojanského vulkanického centra a více ovlivněných vulkanickou činností. V další zatáčce silnice je odkryt výchoz černého bazaltu. Staré sběratelské jámy a významný geologický profil v zářezu jsou mezinárodně významným typickým nalezištěm řady druhů zkamenělin, zejména trilobitů, ramenonožců, plžů, graptolitů a řas popsaných odtud již z dob Joachima Barranda. Skalní profil je přísně chráněný, sbírat zkameněliny lze pouze v rozlehlých sutích v lese či v suťových kuželích nad silnicí.

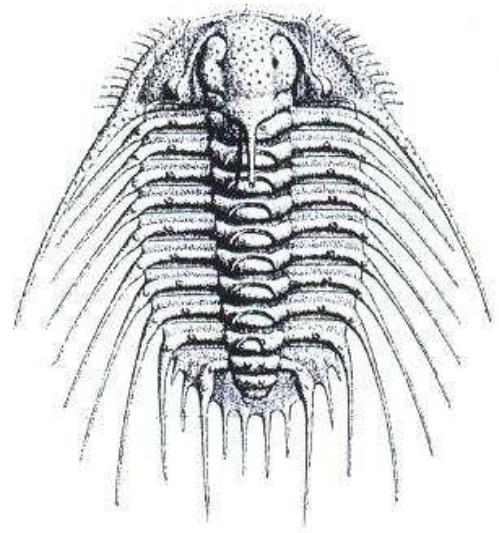
Špičatý vrch - Sutě nad silnicí s odkrytými plochami vápenců.

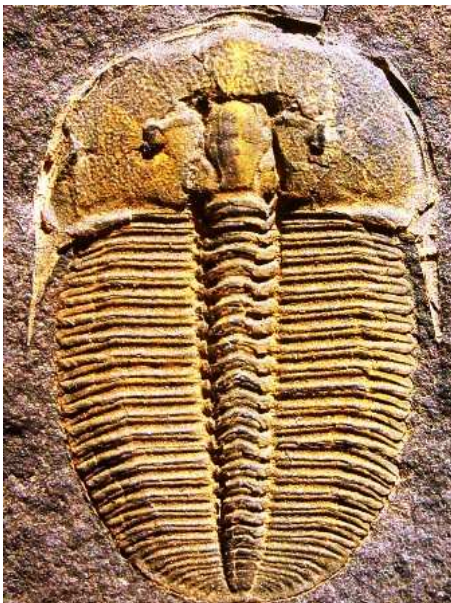
VÝZNAMNÉ ZKAMENĚLINY TRILOBITŮ Z LODĚNIC

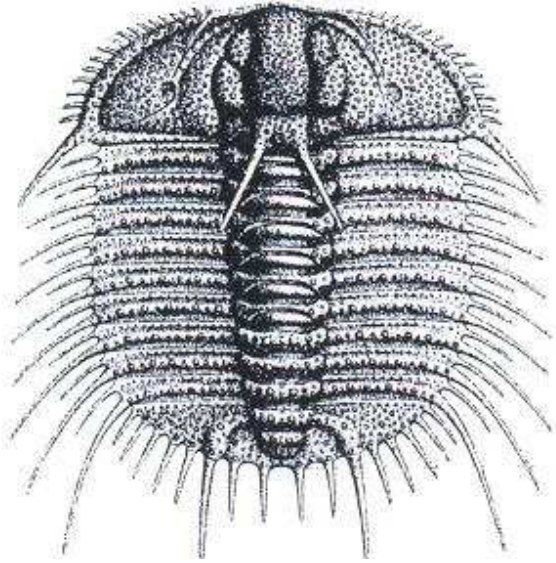
Aulacopleura konincki

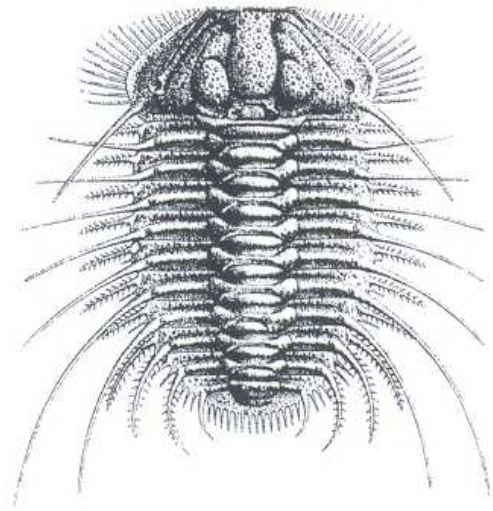
Leonaspis roemeri

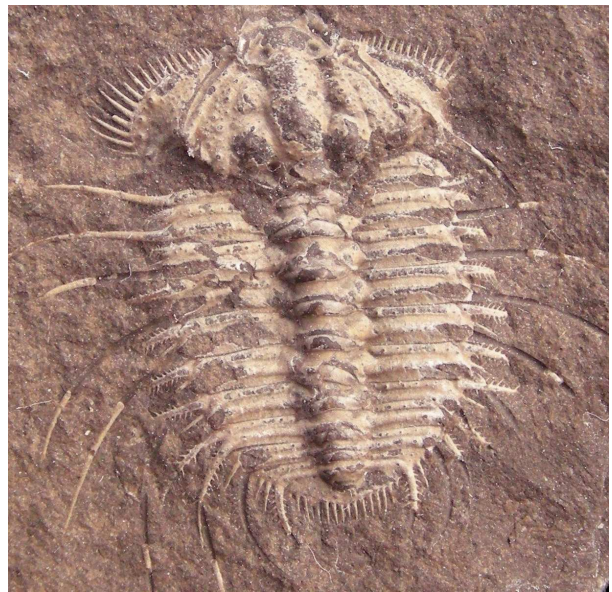

Odontopleura ovata

Miarspis mira

Turistická mapa Loděnic s vyznačenými geologickými lokalitami:

1. – Barrandovy jámy - Černidla. Barrande's pits - Černidla.
2. – Špičatý vrch. Špičatý hill.

Literatura

- Chlupáč I. (1988): Geologické zajímavosti pražského okolí. Academia. 7 – 246.
- Chlupáč I., Havlíček V., Kříž J., Kukul Z., Štorch P. (1992): Paleozoikum Barrandienu. Český geologický ústav. 9 – 263.
- Chlupáč I., Brzobohatý R., Kovanda J., Stránek Z. (2011): Geologická minulost České republiky. 11 – 419.